

Немања Д. Вукановић
Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Катедра за педагогију и методике

УДК 821.163.41.09:37.01(091)
DOI 10.46793/Uzdanica20.1.307V
Примљен: 1. март 2023.
Прихваћен: 19. мај 2023.

НАУЧНИ ДОПРИНОС РАЗУМИЈЕВАЊУ ИДЕЈА О ПРЕДШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ КРОЗ ИСТОРИЈСКЕ ЕПОХЕ

(Татјана В. Михајловић, *Историја идеја о предшколском васпитању и образовању*, Бања Лука, Филозофски факултет, 2021, 367 стр.)

Оригинално и ријетко дјело из области историје предшколског васпитања и образовања под називом *Историја идеја о предшколском васпитању и образовању* ауторке Татјане В. Михајловић, редовног професора Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, написано је с циљем указивања на значајне идеје о предшколском васпитању и образовању кроз историјске епохе. Књига је првенствено намијењена студентима – будућим васпитачима у предшколским установама, потом истраживачима опште историје педагогије, као и свима онима које интересује историја васпитања и образовања.

Научна монографија подијељена је на двадесет двије логички повезане и хронолошки распоређене цјелине. У уводном дијелу ауторка наводи како је историја настанка и развоја предшколске педагогије била дуга колико и људска цивилизација, те да сагледавање различитих специфичности кроз историјске епохе омогућава схватање савремених педагошких проблема.

Откривање дјетињства и схватање дјетињства није важило по универзалним начелима, већ се разликовало кроз историјске епохе и различите културе. Ауторка на самом почетку указује на разлику између појма дјетињства (концепта) и схватања о дјетињству (концепције), те детаљно разрађује појмовне димензије дјетињства и историјске димензије дјетињства, а посебну пажњу привлачи табеларни приказ психогених модела историје дјетињства Лојда де Моза са карактеристикама васпитања дјеце и историјским манифестацијама. Осим Де Мозове класификације психогених модела историје дјетињства, ауторка наводи моделе – визије дјетињства Клеверлија и Филипса.

У оквиру цјелине *Нејација доживљаја дјетињства* ауторка монографије наводи како се кроз историјске епохе доживљавало дјетињство, те ука-

зује да се све до модерне епохе дијете третирао као ниже биће, а припадало је родитељима као њихова својина. Дјетињство се није посматрало као посебна развојна фаза све до развоја грађанског друштва XVIII вијека, када добија прекретницу у својој спознаји.

Циљеви васпитања у историји педагогије као дио општих слике о дјетињству дио је у оквиру кога ауторка разрађује погледе на начин схватања човјека, а тиме и васпитање кроз историјске епохе. Наводе се бихевиористички (функционални) и феноменолошки (хуманистички) модели човјека, па тако у складу са наведеним моделима и два приступа у схватању васпитања. Такође, ауторка разрађује функционални приступ васпитању који има коријене у јудео-хришћанској концепцији дјетињства по којој се дијете рађа као носилац прародитељског гријеха и хуманистички приступ васпитању који подразумева усмјеравање васпитања као цјеловите личности дјетета (васпитаника).

Веома занимљиве идеје о васпитању и образовању предшколске дјецe налазе се у античкој епохи. У овом дијелу наводи се како је спартанско васпитање било ствар државне власти, те је и васпитање било подређено интересима државе. Спартанско васпитање је имало своје специфичности које су произлазиле из развојног периода у коме се васпитаник налазио, што је детаљно описано у монографији. За разлику од спартанског васпитања, упоредо се развија систем атинског васпитања који је подијељен на четири узрасна периода и према њима одређене врсте школе (школе граматиста и школе китариста; палестре и гимназије; ефебије; академија или лицеј) и карактеристике васпитно-образовног рада у школама који је ишао у смјеру хармонијског развоја душе и тијела. У оквиру античке епохе ауторка је детаљно изложила Платонове идеје о предшколском васпитању од најранијег дјетињства, као и идеје његовог ученика Аристотела о васпитању дјецe до седме године. Неизоставано мјесто у античкој епохи заузимају и Квинтилијанови хуманистички погледи на васпитање дјецe од ране младости, које ауторка интерпретира на неколико страна монографије, истичући значај практичних животних вјештина у римском васпитању.

У сљедећем поглављу ауторка се бави питањима васпитања и образовања дјецe у феудалној епохи, супротстављајући становишта *ancilla theologiae* и *homo universale*. Детаљно се разрађује теорија о природном васпитању дјецe Мишела Монтења као једног од највећих француских писаца и хуманиста друге половине XVI вијека.

Васпитање предшколске дјецe у модерној епохи представљено је кроз сагледавање педагошких идеја социјалутописта (васпитање дјецe у складу са природом и њеним законима). Као најзначајнији социјалутописти наводе се Томас Мор, који заговара право све дјецe на васпитање и Томас Кампанела – који заговара хармонијски развој личности, чије идеје ауторка детаљно разрађује.

Неизоставно мјесто на страницама историје васпитања и образовања заузима зачетник педагогије новог доба – Јан Амос Коменски. Значај Коменског ауторка представља кроз указивање на његов педагошки систем, схватање човјека и његовог развоја, предшколско васпитање са освртом на едукативну сликовницу *Orbis Sensualium Pictus* и систематско предшколско васпитање у породици (тзв. материнској школи).

У оквиру цјелине *Дјетињство као вријеме невиности Жан-Жака Русо* интерпретира се друштвено-историјски контекст Русоовог времена, његови педагошки погледи, Русоово учење о природном праву и природном васпитању (што чини основу педагошког система), три врсте васпитања – васпитање од природе, од ствари и од људи, периодизација развоја дјетета са детаљно описаним карактеристикама сваког од четири степена (периода) и конзервативно схватање о васпитању жена.

Значајно мјесто у монографији заузима и дио посвећен *Школи за оgoјчад у Институту за формирање карактера Роберта Овена*. Ауторка већ у следећем одељку указује на утицај француских материјалиста на педагошко-практичан рад Роберта Овена, а даље се детаљније бави васпитно-образовним радом у Институту за формирање карактера чије је постојање Овен образложио у седам образовних одредби. Посебним одељком се указује на значај плеса, музике и вјежбе, као и осјећаја среће у Институту.

Васпитно-образовни рад Јохана Хајнриха Песталоција сагледава се кроз разматрање његове позиције у историјском контексту, педагошке и филозофске основе рада, циља васпитања, елементарне наставе – развијање вјештине бројања, мјерења и говора, концепта васпитнообразовног рада – васпитних средстава у васпитању, природног развоја способности дјетета, послушности (основне моралне вјештине у васпитању), развоја интелектуалних способности и вјештине руке, холистичке визије развоја интелектуалних, физичких и емоционалних способности, породичног васпитања – *дневне собе*, Песталоци вртића.

Значајан дио монографије заузимају сегменти посвећени Фридриху Фребелу који расвјетљавају филозофску утемељеност његовог педагошког система, Фребелову *романтичарску идеју* о потреби образовања и васпитања у раном дјетињству, васпитање и образовање предшколске дјеце у *гјечијем вртицу*, функцију игре у васпитању предшколске дјеце и критику Фребеловог система предшколског васпитања. Ауторка га сврстава међу класике историје педагогије и наглашава његов велики значај у увођењу иновација у педагошки рад.

Хуманистичко-педагошке погледе Елене Кеј на дијете ауторка интерпретира сагледавајући узор у педагошком раду Елене Кеј, њене основне педагошке погледе, као и педагошке погледе о друштву и породици. Елена Кеј указује на значај породичног васпитања, које једино може обезбиједити индивидуалност и светост личности.

Човјек великог ауторитета, пун љубави према дједи, родитељима, учитељима и васпитачима предреволюционарне Русије – ријечи су којима ауторка уводи читаоце у причу о Константину Дмитријевичу Ушинском, оснивачу руске педагошке науке и претечу нове демократске хуманистичке школе. Његов значај сагледава се кроз анализирање педагошке активности, осврт на *Изворну ријеч* – први систематски водич за почетно образовање, усвајање говора као важног аспекта развоја предшколског дјетета, интерпретацију педагошких и дидактичко-методичких погледа, потребу свестраног образовања будућих учитеља и васпитача.

Слободно и самостално развијање дјете, потреба раног васпитања дјете, уважавање научних чињеница о развоју дјете, потреба развијања моторних и чулних функција везују се за систем предшколског васпитања Марије Монтесори. Ауторка монографије значај Марије Монтесори за предшколско васпитање и образовање представља кроз навођење основних полазишта у њеном педагошком раду, педагошких погледа, периода посебне осјетљивости, основних специфичности периода посебне осјетљивости, појма слободе у васпитању, основног принципа Монтесори приступа – идеја индиректне припреме, критике Монтесори методе. У сљедећој цјелини на веома оригиналан начин, наративно и табеларно, доводи у везу систем предшколског васпитања Фридриха Фребела и Марије Монтесори.

На крају монографије, у оквиру поглавља *Синтеза идеја о предшколском васпитању као основ савремених концепција предшколског васпитања*, ауторка је на креативан начин извршила синтезу идеја о предшколском васпитању кроз историјске епохе наводећи како савремено предшколско васпитање и образовање има коријене у схватањима Платона, Аристотела, Квинтилијана, Фребела, Овена, Песталоција, Ушинског, Елене Кеј, Марије Монтесори. Читаоцима је понуђен епilog на српском и енглеском језику. Веома обиман попис референци указује на велику посвећеност, прецизност и студиозност ауторке, на њену намеру да што објективније сагледа историју идеја о предшколском васпитању и образовању кроз историјске епохе. Индексом имена и индексом појмова употпуњује се ионако непроцјењив значај који је ауторка постигла разумијевањем веома комплексног подручја историје предшколског васпитања и образовања.